

Milan Radošević

DR. SC. VJEKOSLAV BRATULIĆ (1911. – 1995.) KAO POVJESNIČAR ISTRE

Dr. sc. Milan Radošević
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Zavod za povijesne i društvene znanosti u Rijeci,
Područna jedinica u Puli
Proaz kod kazališta 2, HR-52100 Pula
mrados@hazu.hr

UDK 94(497.571):930.1-05Bratulić, V.
Izlaganje sa znanstvenoga skupa
Primljeno: 4. 11. 2011.
Prihvaćeno: 15. 10. 2013.

Prilog se bavi životom i znanstvenim radom dr. sc. Vjekoslava Bratulića (Velo Ježenje, 1911. – Rijeka, 1995.), pripadnika prve generacije hrvatske historiografije u Istri. U bogatoj znanstvenoj karijeri, započetoj 1936. godine, objavio je više od 80 znanstvenih radova, knjiga, prikaza i osvrtu o povijesti Istre i općenito zapadne Hrvatske. Od 1954. do 1980. obnaša dužnost ravnatelja Jadranskog instituta u Rijeci, a 1956. postaje urednikom novopokrenutog znanstvenog godišnjaka Jadranski zbornik s podnaslovom Prilozi za povijest Istre, Rijeke i Hrvatskog primorja. Za vrijeme njegova ravnanja Jadranskim institutom pokrenuta je 1969. i Radna jedinica Akademijina Zavoda u Puli, koja je omogućila daljnji znanstveni razvoj i istraživanje istarske povijesti. U svom je djelovanju Bratulić ostavio velik zalag hrvatskoj historiografiji otvarajući još uvijek aktualna pitanja procesa narodnog preporoda u Istri, razvoja političkog života i gospodarskih prilika istarskih Hrvata i Slovenaca te njihova djelovanja u emigraciji u razdoblju međuraća.

Ključne riječi: *Istra; Rijeka; narodni preporod; antifašizam; Jadranski institut.*

I.

Dr. sc. Vjekoslav Bratulić rođen je 23. ožujka 1911. u Velom Ježenju, mjestu nedaleko od Pazina. Osnovnu školu završio je u Tinjanu, a nakon I. svjetskog rata i talijanske okupacije Istre 1922. odlazi u Kraljevinu SHS, gdje u Karlovcu, a potom od 1926. u Zagrebu, završava školovanje. Već u gimnazijskim danima pokazuje zanimanje za proučavanje povijesti Istre te pokreće srednjoškolsko društvo za

proučavanje zemljopisa i povijesti Istre. Nakon mature u realnoj gimnaziji 1931. godine upisuje Pravni fakultet u Zagrebu. Godine 1936. stekao je zvanje diplomiranog pravnika, a već godinu dana kasnije i doktorat iz područja pravnih znanosti.¹ Upravo u tom razdoblju u *Jadranskom kalendaru* izlazi njegov prvi rad o povijesti Istre, skromnijeg opsega, posvećen životu i djelu istarskog biskupa Šimuna Bratulića, koji je živio na prijelazu iz 16. u 17. stoljeće.² Tim radom započelo je gotovo 50-godišnje znanstveno istraživanje dr. Bratulića koje je rezultiralo s više od 80 znanstvenih radova, knjiga, prikaza i osvrtu iz političke, gospodarske i vjerske povijesti istarskog poluotoka.³ Još u studentskim danima aktivno se uključio u intelektualni i politički rad istarske emigracije. Naime, bio je tajnik, a zatim i predsjednik Istarskog akademskog kluba te tajnik Društva istarskih emigranata „Istra“ u Zagrebu. Za prava istarskih Hrvata pod Italijom nastavio je agitirati i u ratnim godinama.⁴

Njegova čvrsta politička stajališta o položaju, pravima i potrebama Hrvata u Istri najbolje se očituju u replici na pisanje Istranina Ernesta Radetića u listu *Istra* od 4. svibnja 1940. Pišući o položaju hrvatskog seljaka u Istri, Radetić je, naime, ustvrdio da se on pomirio sa sudbinom, gledajući da održi svoj imućan posjed i sačuva ga svojoj djeci, plaćajući pritom poreze i slušajući talijansku vlast, istovremeno ne gubeći narodnu dušu.⁵ Bratulić je na taj tekst odgovorio u *Istarskom glas*u 1. lipnja 1940. ističući kako je Radetićevo gledanje na „razvoj jednoga naroda potpuno krivo“. Pritom je, držeći se marksističke paradigme, zapisao sljedeće: „Narodna duša, težnje i pogled naroda na svijet i društvo, a prema tome i ideali toga naroda poprimaju kroz stoljeća nove oblike, proživljavaju promjene, koje se usklađuju sa novonastalim proizvodnim odnosima. Uglavnom, možemo ostati kod činjenice da su se mnogi ‘ideali’ nastojali narinuti narodu protiv njegove volje, pa je vrlo lako, a za nekoga i vrlo teško shvatiti, što su to narodna duša i kakove sve oblike i promjene nužno poprimaju te pojave u svom historijskom razvoju.“⁶ Ujesen 1940. jugoslavenska vlada zabranjuje rad emigrantskih društava Hrvata i Slovenaca iz Istre i slovenskog Primorja, pa tako prestaje s izlaženjem i *Istarski glas*.

¹ Darinko Munić, „In memoriam Dr. Vjekoslav Bratulić (1911.-1995.)“, *Vjesnik istarskog arhiva*, 4-5 (1994-1995.), Pazin, 1998., 3.

² Vinko Antić, „Znanstveni rad Vjekoslava Bratulića“, *Jadranski zbornik*, 13 (1986.-1989.), Rijeka, 1989., 15., 30.

³ Vjekoslav Štoković, „Izbor iz bibliografije radova Vjekoslava Bratulića 1936-1980.“, *Jadranski zbornik*, 13 (1986. – 1989.), Rijeka 1989., 39-48.

⁴ Antić, *n. dj.*, 15-17.

⁵ Na ist. mj.

⁶ Vjekoslav Bratulić, „Društveni razvoj Istre“, *Istarski list*, br. 9., 1. VI 1940., 1-2.

No, unatoč tome Bratulić od svog političkog angažmana i zauzimanja za istarske Hrvate ne odustaje te u studenom 1942., uz Antu Čehića, Ivu Mihovilovića, Matka Rojnića i Tonu Peruška, osniva u Zagrebu NOO „Istra“. Nakon povijesnih Pazinskih odluka iz rujna 1943. godine NOO „Istra“ u Zagrebu u ime istarskih emigranata prihvaća odluke o pripojenju Istre Jugoslaviji i poziva sve Istrane da se priključe narodnooslobodilačkoj borbi.⁷

Svršetkom II. svjetskog rata Predsjedništvo Narodne vlade Hrvatske 25. svibnja 1945. posebnom odlukom potvrdilo je, na prijedlog dr. Josipa Roglića, dr. Vladislava Brajkovića i prof. Matka Rojnića, osnivanje Jadranskog instituta kao samostalne znanstvene institucije sa sjedištem u Sušaku. Sjedište instituta bila je formalnost, jer su znanstvenici uglavnom radili u Zagrebu. Glavni ciljevi ustanove bili su usmjereni istraživanju i objavljivanju znanstvenih izdanja vezanih uz određivanje jugoslavensko-talijanske granice i popisivanje istarskog stanovništva, odnosno pripremanja tih materijala za Parišku mirovnu konferenciju. Jedno od najvažnijih uspjeha Instituta na tom polju bilo je objavljivanje *Nacionalnog katastra Istre (Cadastre national de l'Istrie d'après le recensement du 1er octobre 1945)* 1946. godine, a u čijem je stvaranju sudjelovao i Bratulić, koji je u tu svrhu organizirao popis u Kanfanaru i Rovinju.⁸

Jadranski je institut od 1948. djelovao u Zagrebu u sklopu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, dok je u Rijeci došlo do privremenog prestanka s njegovim radom. Ipak, od 1952. je u Rijeci, u prostorijama u kojima je i danas smješten Zavod za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, počeo s radom Jadranski institut kao paralelno znanstveno tijelo s Jadranskim institutom u Zagrebu. Od 1954. godine riječki Institut vodi upravo dr. Vjekoslav Bratulić te do 1980. obnaša dužnost ravnatelja. Zajedno sa suradnicima osniva 20. svibnja 1952. Podružnicu Povijesnog društva Hrvatske u Rijeci, koja zajedno s Društvom za povijest i kulturna pitanja Istre u Puli 1956. objavljuje godišnjak *Jadranski zbornik* s podnaslovom *Prilozi za povijest Istre, Rijeke i Hrvatskog primorja*. Kao glavni urednik izdanja Vjekoslav Bratulić potpisao je čak 11 svezaka.⁹ Uz *Jadranski zbornik* pokrenuo je još jednu veoma vrijednu znanstvenu ediciju. Riječ je o izdanju tadašnjeg Jadranskog instituta u Rijeci pod nazivom *Problemi sjevernog Jadrana*, čiji je prvi broj izašao 1963. godine, a publikacija izlazi i danas. Za vrijeme njegova ravnanja Jadranskim institutom pokrenuta je 1969. i Radna

⁷ Antić, *n. dj.*, 18.

⁸ Darinko Munić, „Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti Centar za znanstveni rad – Rijeka (Sjeverojadranski institut), *Jadranski zbornik*, 9 (1975.), Rijeka, 1975., 577.

⁹ Antić, *n. dj.*, 34-35.

jedinica Akademijina Zavoda u Puli, koja je omogućila daljnji znanstveni razvoj i istraživanje istarske povijesti.¹⁰ Dr. Vjekoslav Bratulić 1971. godine biva imenovan znanstvenim savjetnikom Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.¹¹

II.

Tijekom svog dugog znanstvenog djelovanja dr. Vjekoslav Bratulić objavio je niz znanstvenih članaka i knjiga. U osvrtu na njegovu znanstvenu djelatnost pružit ćemo uvid u one članke vezane uz istarsku povijest za koje možemo reći da ukazuju na glavne smjernice njegova rada.

Dugu i plodnu znanstvenu karijeru, koja je trajala gotovo pola stoljeća, započeo je objavom kratkog članka *Šimun Bratulić u Jadranskom koledaru Jugoslavenskih emigranata iz Julijske Krajine* 1936. godine.¹² Bio je to tek uvod u širu razradu problematike, na koju se čekalo gotovo 40 godina. Naime, dr. Bratulić je 1975. objavio znanstveni članak o svom prezimenjaku koji je živio u drugoj polovici 16. i početkom 17. stoljeća. Nekoliko je razloga navelo autora na opsežno istraživanje te značajne ličnosti javnog i političkog života hrvatsko-dalmatinsko-slavonskog kraljevstva. Prvi i osnovni razlog tome bila je činjenica da do tada nitko u hrvatskoj historiografiji nije objavio njegovu biografiju. Zanimalo ga je i objašnjenje fenomena uzdignuća jednog seoskog kmeta na feudalnom posjedu u Istri na tako visok položaj u javnom i državnom životu Habsburške Monarhije, odnosno u hrvatsko-dalmatinskom-slavonskom kraljevstvu. Nadalje, trebalo je utvrditi gospodarske i društvene veze između Istre i ostalih hrvatskih krajeva u razdoblju kada su prometni putovi bili nerazvijeni i nesigurni, a prometna sredstva oskudna. Kao posljednji razlog opsežnijeg istraživanja života i djela Šimuna Bratulića autor je naveo važnost utvrđivanja nekih „osobitosti demografskog i etničkog karaktera jednog hrvatskog roda u Istri i njegovo istraživanje kroz prošlost do naših dana“.¹³

Nakon uvida u postojeće biografske tekstove o Šimunu Bratuliću, u članku se analiziraju teze o mjestu njegova rođenja. Pronalaskom rodoslovlja u njegovu rodnome mjestu Glavici i rodoslovlja što ga je sastavio župnik L. Sloković u Sv. Petru u Šumi te pronalaskom njegova portreta i diplome kod rodbine, autor otklanja sve sumnje po tom pitanju. Š. Bratulić svoje je djetinjstvo proveo na feudalnom po-

¹⁰ Munić, *n. dj.*, 349-350.

¹¹ Arduino Agnelli i dr., „Note biografiche“, u: Vincenzo Morosini, *Catastico generale dei boschi della Provincia dell'Istria (1775-1776)*, Trieste, 1980., 15.

¹² Štoković, *n. dj.*, 41.

¹³ Vjekoslav Bratulić, „Šimun Bratulić (?-1611)“, *Jadranski zbornik*, IX (1973. – 1975.), Pula – Rijeka, 199.

sjedu pavlinskog samostana u Sv. Petru u Šumi. Prema mišljenjima povjesničara Eggerera, Farlatija i Stancovicha, u pavlinski ga je red primio Stjepan Trnavljanin, generalni prior reda, što nam kazuje da je Šimun svoje školovanje započeo 70-ih godina 16. stoljeća. Zahvaljujući svojoj nadarenosti za učenje poslan je na više studije u Rim o trošku samostana, a tamo završava filozofiju i teologiju. Po završetku studija biva poslan u Elefant (Ugarska) za priora pavlinskog samostana, a zatim u najvažnije sjedište reda u Marjankiju kraj Bratislave. Godine 1593. izabran je za vrhovnog poglavara reda, a kao sjedište izabrao je Lepoglavu u Hrvatskoj. Postavši 1598. srijemskim, a 1603. zagrebačkim biskupom, postaje članom Hrvatsko-slavonskoga sabora te preuzima, između ostaloga, i dužnosti održavanja i naoružavanja utvrda i gradova u posjedu biskupije na granici prema Turcima. O njegovoj je hrabrosti Vuk Frankopan pisao ističući kako je „smjelo vitlao mačem nad neprijateljem i istodobno molio krunicu“. Analizirajući njegovu ulogu u Crkvi, autor ne ulazi u polemike crkvenih prilika i ondašnjih unutarnjih borbi između protestanata i katolika već pažnju usmjerava na djelovanje Šimuna Bratulića u pogledu prosvjećivanja naroda i obnavljanja zapuštenih pavlinskih samostana na područjima turske najezde¹⁴.

Godine 1954. dr. Bratulić izdaje knjižicu publicističkog profila naslovljenu *Pregled povijesti Istre*, s ciljem „da pruži osnovno znanje o povijesti što širem krugu ljudi, osobito istarskom selu i mlađem istarskom naraštaju“, ali i potakne na nova istraživanja istarske prošlosti. Bila je to, uz istodobno djelo *Istra i Slovensko primorje*¹⁵, prva povijest Istre napisana poslije II. svjetskog rata. Bratulić je bio svjestan da je potrebno dublje ući u problematiku istarske prošlosti i upotpuniti rezultate do tada izrazito dominantne talijanske historiografije novim spoznajama, u koje će biti uključena i povijest istarskih Hrvata i Slovenaca. Stoga je i svoje znanstvene prioritete usmjerio k istraživanjima koja su obuhvaćala dugo razdoblje od slavenskog naseljavanja i prisutnosti u Istri do suvremenih borbi Hrvata za nacionalna prava.

Pregled povijesti Istre na prvim stranicama donosi kronologiju „naroda“, kako ih autor naziva, koji su nastanjivali Istru tijekom prošlih 2.500 godina. Uz dataciju su navedeni i kratko opisani najvažniji događaji iz istarske povijesti, s time da su – u skladu s povijesnim i političkim kontekstom u kojem je djelo stvarano – Slaveni i kasnije Hrvati u njemu glavni i jedini subjekti. Većina knjižice obrađuje politič-

¹⁴ Isti, 208-210, 212, 220.

¹⁵ Knjigu, nastalu za potrebe izložbe o Istri i slovenskom Primorju postavljene u Sarajevu 1954. godine, sačinjavalo je 11 radova, između kojih je najveći članak bio upravo Vjekoslava Bratulića naslovljen „Iz prošlosti Istre“. Viktor Car Emin i dr., *Istra i slovensko primorje*, Sarajevo, 1954., 99.

ke prilike, posebice one nakon uspostave austrijske vlasti 1813. godine. Buđenjem nacionalne svijesti kod Hrvata i Slovenaca, navodi Bratulić, nakon 1860. godine te potom uvođenja parlamentarnog sustava, zaoštava se politička borba Hrvata i Talijana u Istri. U toj borbi, za vrijeme austrijske vladavine, unatoč dvotrećinskoj većini Hrvata i Slovenaca, Talijani su imali povlašten položaj. Tu je tezu temeljio na stavu da talijanska manjina, unatoč izražavanju jakih iredentističkih težnji, nije predstavljala za Austriju veću opasnost od slavenske većine, koja je bila važan čimbenik u opstojnosti države. Tvrdnju mnogih talijanskih pisaca da su Hrvati i Slovenci imali privilegirani položaj naziva smiješnom.¹⁶ Talijansku okupaciju koja je uslijedila nakon I. svjetskog rata i razdoblje talijanske, fašističke uprave, promatra kao najmračnije doba za Slavene u Istri. To je vrijeme provedbe nasilne denacionalizacije Hrvata i Slovenaca, onemogućavanja rada njihovih političkih i društvenih organizacija, zatvaranja njihovih škola i zabrane upotrebe jezika, zatvaranja zadružnih i drugih gospodarskih i kreditnih zavoda te nametanja novog poreznog sustava. Logičan slijed događaja ogledao se u velikoj emigraciji; prema Bratuliću, više od 120.000 Hrvata i Slovenaca iselilo se za vrijeme talijanske uprave iz Istre i slovenskog Primorja.¹⁷

Kritički pogled autor nije imao samo spram fašističke strahovlade već i s obzirom na suzdržanost politike Kraljevine Jugoslavije prema istarskim Hrvatima i Slovencima. Vladi stare Jugoslavije, koja je nakon kapitulacije 1941. pobjegla u inozemstvo, posvećuje tek jednu rečenicu navodeći kako zbog svog kapitalističkog uređenja i klasnih suprotnosti nije bila sposobna pružiti im bilo kakvu zaštitu. Oslobođenje je, pak, veoma uspješno vodila Komunistička partija Jugoslavije, o čemu se čitatelja detaljno upoznaje na sljedećim stranicama. Obrađujući ukratko događaje iz razdoblja poraća, autor sve očitije izlazi iz domene povijesne znanosti i pruža otvorenu podršku vanjskoj politici Jugoslavije po pitanju zapadnih granica. U vrijeme pisanja toga djela bio je potpisan Rimski ugovor između FNRJ i Republike Italije, čime su i službeno istraživanja jugoslavenske historiografije koja su trebala uroditi pripajanjem Trsta s okolicom Jugoslaviji na neki način izgubila svoju svrhu. Na to se autor osvrnuo pišući kako je „nevjerna Italija“ na prevarantski način iznudila od zapadnih zemalja da joj se ustupi to područje i time prekrši Pariški mirovni ugovor iz 1947. godine.¹⁸

U svome znanstvenom radu posebno se, naime, zanimao za problematiku narodnog preporoda i političkog programa istarskih Hrvata u 19. st. te neravnoprav-

¹⁶ Vjekoslav Bratulić, *Pregled povijesti Istre*, Rijeka, 1954., 36-38.

¹⁷ *Isto*, 46-47.

¹⁸ *Isto*, 63.

nog položaja Hrvata pod Italijom i političkog djelovanja istarske emigracije.¹⁹ U monografiji *Dokumenti o obrani i istrebljenju hrvatskih škola u Istri pod Italijom*, objavljenoj 1955., ukazao je na neravnopravnost po pitanju obrazovanja, odnosno ukidanja hrvatskih škola za vrijeme fašizma.²⁰ U radu *Lijeva istarska inteligencija 1918-1945.*, objavljenom 1967., istaknuo je važnost istarske emigracije nakon talijanske okupacije Istre 1918., posebno se osvrnuvši na njezinu važnost pri uključivanju Istrana u oslobodilačku borbu te ukazavši na potrebu da se ulogu i položaj lijeve istarske inteligencije sustavno, monografski obradi.²¹

Velik Bratulićev doprinos istarskoj i hrvatskoj historiografiji, osim kroz uredničku i organizacijsku aktivnost te sadržaj njegovih radova, ogleda se i u široko postavljenim problemima koji su otvorili put znanstvenom proučavanju novih segmenata istarske prošlosti. U monografiji *Rovinjsko Selo*, izdanoj 1959., kronološki je obradio brojna pitanja počevši od osnutka toga hrvatskog sela do društvenog uređenja, gospodarstva, etnografije, arhitekture, školstva i politike koristeći se pritom kao povijesnim izvorima etnografskim natpisima i arhivskom građom. U sklopu tih tema obradio je ona pitanja za koja je smatrao da su bila dominantna u etničkom i kasnije nacionalnom te gospodarskom pogledu istarskih Hrvata. U prva tri poglavlja, koja se bave razdobljem od osnivanja Rovinjskog Sela početkom 16. st. do sredine 19. st., obrađeni su i neki etnološki aspekti, primjerice ondašnje metode izrade odjeće i obuće, izgled narodne nošnje i izvorni nazivi pojedinih odjevnih predmeta. Posebno je zanimljivo potpoglavlje o novovjekovnoj izgradnji kuća i seoskoj arhitekturi, popraćeno tlocrtima, a koje otvara brojna pitanja ruralnog graditeljstva. Sljedeća poglavlja okrenuta hrvatskom narodnom preporodu, talijanskoj okupaciji te Narodnooslobodilačkoj borbi označila su i potpunu promjenu istraživačkog fokusa, ograničenog na političke i nacionalne borbe istarskih Hrvata te razvoj ekonomskih prilika.²²

Iako ustrojeno na osnovama marksističke historiografije temeljene na klasnim suprotnostima, Bratulićevo djelo otvorilo je i pitanja izvan usko klasno-ekonomskog konteksta, a koja i u suvremenom dobu zaokupljaju istraživače iz područja socijalne povijesti i povijesne antropologije.

Autor je knjigu obogatio izborom preslika izvornih dokumenata – natpisima u Rovinjskom Selu, dokumentima arhiva Kaptola u Rovinju, arhiva Župnog ureda

¹⁹ Štoković, *n. dj.*, 39-48.

²⁰ Petar Strčić, „Sjeverojadranski institut za etničke odnose, historiju i ekonomiju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti – Rijeka“, *Istarski mozaik*, 3 (1965.), Pula, 1965., 134.

²¹ Antić, *n. dj.*, 33.

²² Vjekoslav Bratulić, *Rovinjsko selo*, Zagreb, 1959., 47-121.

u Rovinjskom Selu, dokumentima prefekture u Puli te izvodima iz arhiva Narodnooslobodilačke borbe. Njegova namjera, navodi, bila je time pružiti uvid u građu koja će budućim istraživačima moći poslužiti u komparativnom proučavanju pojedinih lokaliteta u Istri te njezine prošlosti uopće.²³ Uz pisane izvore priložene su i 52 fotografije sela, kuća, starih ognjišta koje dočaravaju „preživjelu“ materijalnu kulturu Rovinjskog Sela.

Recenzent monografije dr. Mijo Mirković u svom je uvodu zapisao sljedeće: „Pisac je Istranin, sa sela, sa istog područja, koje obrađuje, koji vlada problemima, poznaje stvarnost i osjeća narod. I kao prva monografija takve vrste Bratulićeva knjiga je ne samo posve uspjela nego je i to najbolje, što je do sada napisano s naučnom dokumentacijom o hrvatskom selu u Istri.“²⁴

Sljedeće godine u *Jadranskom zborniku* objavljuje rad 'Zatke' i 'Zatkari' u XVI. stoljeću u Istri, kojim ulazi u mikrosferu povijesnog istraživanja baveći se terminologijom, odnosno toponimijom tog pojma. Zatici su od 16. stoljeća označavali veće poljoprivredne površine s raznovrsnom kulturom tla, a njihovi posjednici bili su nazivani zatkarima te su imali drugačije uređene proizvodne odnose s feudalcima, za razliku od ostalih kmetova. Bili su to privilegirani posjednici koji su mogli zemlju davati drugima u zakup, a sami su bili oslobođeni urbarijalnih podavanja feudalcu. Kao toponim pojam „zatka“ sačuvao se na više mjesta u Istri, a nalazimo ga na području Žminja, Barbana, Labinštine, kraj Sv. Petra u Šumi te na području Tinjana, Boljuna i u Poreštini.²⁵

Posljednje djelo Vjekoslava Bratulića, koje je ujedno i među najopsežnijima, objavljeno je 1980. godine u izdanju Centra za povijesna istraživanja Talijanske unije – Rovinj. Radilo se o knjizi Vincenza Morosija *IV Catastico generale dei boschi della Provincia dell'Istria (1775.-1776.)*, koju je Bratulić pripremio i uredio. Knjiga je u izvorniku bila objavljena dvojezično, a sadržavala je mjerne podatke i opise šumskih površina s naznakom imena posjednika i naziva šumskih parcela, čime pruža filozofima vrijedne podatke za analizu i istraživanje etničkog sastava mletačke Istre. Morosijev katastik bio je jedinstven primjer državne administracije koja je pokazivala brigu o racionalnom iskorištavanju šuma i njihovoj sadnji. Venecija je strahovala da bi nastavljanjem iracionalne sječe istarskih šuma mogla ostati bez dragocjenog drva u susjedstvu, što nam govori o gospodarskoj važnosti koju je istarski poluotok imao za „kraljicu mora“. Odgovorni urednik izdanja, prof. Iginio

²³ Isto, 128.

²⁴ Mirković, *n. dj.*, 13.

²⁵ Vjekoslav Bratulić, „'Zatke' i 'Zatkari' u XVI. stoljeću u Istri“, *Jadranski zbornik*, IV (1959. – 1960.), Rijeka, 1969., 307-310.

Moncalvo, u predgovoru je zapisao: „Zahvaljujući strpljivom i zaslužnom radu Vjekoslava Bratulića izdanje, unikatno takve vrste, će od sada biti na raspolaganju znanstvenika koje će iz njega moći crpiti zanimljive zaključke o ekonomskim i socijalnim prilikama povijesnog razdoblja koje je prethodilo padu Venecije...(..)”²⁶

III.

U svom je djelovanju Bratulić ostavio velik zalog hrvatskog historiografiji otvarajući još uvijek aktualna pitanja koja se dotiču procesa narodnog preporoda u Istri, razvoja političkog života i gospodarskih prilika istarskih Hrvata i Slovenaca te njihova djelovanja u emigraciji u razdoblju međuraća.

Dr. sc. Vjekoslav Bratulić pripadnik je generacije hrvatskih historioografa koja je stvorila osnove za daljnji razvoj historiografske misli i njezine interdisciplinarnu interpretaciju istarskih povijesnih procesa. Svojim znanstvenim i organizacijskim radom dao je iznimno velik doprinos djelatnosti Jadranskog instituta, danas Zavoda za povijesne i društvene znanosti, prve Akademijine znanstvene ustanove izvan njezina sjedišta u Zagrebu. Godine 1981. primio je Nagradu Grada Rijeke i Nagradu za životno djelo Grada Rijeke, a među ostalim brojnim priznanjima za rezultate postignute u znanosti treba izdvojiti i Nagradu „Mijo Mirković”.²⁷ Vjekoslav Bratulić umro je 2. siječnja 1995. u Rijeci.

²⁶ Arduino Agnelli i dr., „Note biografiche“, u: Vincenzo Morosini, *Catastico generale dei boschi della Provincia dell'Istria (1775-1776)*, Trieste, 1980., 5-7.

²⁷ Munić, n. dj., 350-351.

Milan Radošević

Dr. Sc. Vjekoslav Bratulić (1911–1995) as Historian of Istria*Summary*

The paper deals with the life and scientific work of Dr. Sc. Vjekoslav Bratulić (Velo Ježenje 1911 – Rijeka 1995), who belonged to the first generation of Croatian historiographers in Istria. During his rich scientific career, which began in 1936, he published more than 80 scientific papers, books, reviews and surveys on the history of Istria and western Croatia in general. Between 1954 and 1980, he held the post of Director of the Adriatic Institute in Rijeka, while in 1956, he became editor of the newly launched scientific journal The Adriatic Annual with the under-title Tributes to the History of Istria, Rijeka and the Croatian Littoral. During his mandate as Director of the Adriatic Institute, the Institute's Local Unit in Pula was opened in 1969, enabling further scientific development and research of the history of Istria. Bratulić left a significant pledge to the Croatian historiography by having tackled the still topical issues regarding the National Revival in Istria, the development of the political and economic aspects of the life of Croats and Slovenes in Istria, and their activity in emigration in the interwar period.

Keywords: *Istria; Rijeka; National Revival; anti-fascism; Adriatic Institute.*